

Obsah

1. Úvod do problému vztahu člověka k náboženství	8
1.1. Náboženství v rozhovoru se svými odpůrci	8
1.1.1. Klasická kritika náboženství	8
1.1.2. Současný ateismus	10
1.1.3. Teologie v rozhovoru s kritikou náboženství	10
1.2. Co je náboženství	13
1.2.1. Pokus o definici náboženství	13
1.2.2. Etymologický přístup k pojmu náboženství	14
1.2.3. Hlediska různých vědních oborů na to, co je náboženství	14
1.3. Člověk a náboženství	15
1.3.1. Každý člověk má vlastní náboženskou dimenzi	15
1.3.2. Objektivní a subjektivní náboženství	16
1.3.3. Náboženství v užším a širším slova smyslu	16
1.4. Stěžejní životní situace a náboženství	17
1.4.1. Stěžejní životní situace	17
1.4.2. Stěžejní situace s otevřenou interpretací a stěžejní situace interpretaci vyžadující	17
1.4.3. Prostředky interpretace	18
1.4.4. Rítus a slavnost jako prostředek interpretace	18
1.5. Prvky náboženství v psychice člověka	19
1.5.1. Strach jako základní forma naší existence	19
1.5.2. Strach a náboženství	19
1.5.3. Bazální důvěra	20
1.5.4. Bazální důvěra a náboženství	20
1.5.5. Člověk hledá smysl své existence	20
1.5.6. Formy zajištění smyslu	20
1.5.7. Zajištění smyslu a náboženství	21
2. Předmět náboženské pedagogiky	22
3. Cíle náboženské výchovy	23
3.1. Pomoc rozvoji našeho lidství	23
3.2. Dospělost místo kopírování a klišé	23
3.3. Dílčí směry, cíle a perspektivy náboženské výchovy	24
4. Oprávněnost náboženské výchovy	27
4.1. Vymezení problému	27
4.2. Námitky proti náboženskému ovlivňování v raném dětství	27
4.2.1. Ideál svobodné volby náboženství	27
4.2.2. Kritické poznámky k námitkám proti náboženskému ovlivňování v raném dětství	27
4.3. Vlastní důvody pro oprávněnost náboženské výchovy	28
4.3.1. Člověk potřebuje učení a výchovu	28
4.3.2. Člověk překračuje své dimenze a oddaluje svůj horizont	29
4.4. Náboženství a religiozita jsou chráněny zákonem	30
4.5. Rozhodující předpoklady kladného náboženského vlivu na dítě	31
4.5.1. Obraz světa a obraz člověka	31
4.5.2. Obraz Boha	32

5. Náboženství a utváření osobnosti	34
5.1. Inkulturace a socializace	34
5.2. Sociabilizace	34
5.2.1. Bazální důvěra	34
5.2.2. Schopnost komunikace	34
5.2.3. Schopnost dodržovat mravní normy	35
5.3. Vyjádření religiozity	35
5.3.1. Alternativní vyjadřování religiozity	36
5.4. Cíl náboženské výchovy z hlediska utváření osobnosti	38
5.4.1. Účast na víře dospělých	39
5.4.2. Povzbuzování k otázkám	39
5.4.3. Zprostředkovat zdůvodnění a pochopení	39
5.4.4. Ratifikace náboženské výchovy	39
6. Vytváření náboženských postojů	40
6.1. Vymezení pojmu	40
6.2. Vytváření postojů	40
6.3. Vytváření náboženských postojů	41
6.3.1. Funkční složky	41
6.3.2. Afektivní složky	41
6.3.3. Kognitivní složky	42
7. Náboženská zkušenost	43
7.1. Pochopení a vymezení pojmu	43
7.1.1. Celek a detail	43
7.1.2. Zkušenost něčeho nového	44
7.1.3. Vztahový rámec individuální zkušenosti	44
7.1.4. Individuální charakter zkušeností	44
7.1.5. Zkušenost potřebuje řeč	44
7.1.6. Souhrn	45
7.2. Ztráta zkušenosti	45
7.3. Zkušenost a bible	46
7.4. Zkušenost a náboženská výchova	46
7.4.1. Určitá životní zkušenost jako výchozí bod náboženské výchovy	48
7.4.2. Zkušenost víry jiných lidí jako výchozí bod náboženské výchovy	48
7.4.3. Náboženská výchova jako pomoc proti ztrátě zkušenosti a odcizení	48
7.5. Zkušenost jako cesta	49
8. Náboženská socializace	50
8.1. Vysvětlení pojmu	50
8.1.1. Být člověkem je potřeba se učit	50
8.1.2. Socializace	51
8.1.3. Náboženská socializace	52
8.2. Náboženství a společnost	52
8.2.1. Situace náboženství v dnešní společnosti	52
8.2.2. Role křesťanství v současné společnosti	54
8.2.3. Charakteristika farních obcí	55

8.3. Nositelé křesťanské socializace	57
8.3.1. Rodina	58
8.3.2. Mateřská škola a škola	60
8.3.3. Církve	60
8.4. Význam symbolů a rítů	62
8.4.1. Symboly a ríty v naší kultuře	62
8.4.2. Symboly a náboženská socializace	63
8.4.3. Svátosti	64
8.4.4. Slavnosti a svátky	65
8.5. Souhrn	66

9. Identifikace a víra	67
9.1. Modely identity	68
9.1.1. Získávání identity jako proces (E. H. Erikson)	68
9.1.2. Identita jako přemožení úzkosti (F. Riemann)	70
9.1.3. Identita jako cesta k vlastnímu jádru (C. G. Jung)	70
9.2. Stupně sebeurčení	71
9.3. Souvislost mezi nalezením identity a vírou	73
9.3.1. Ty mne znáš, Bože	73
9.3.2. Kdo jsem? - Odpovědi víry	74
9.3.3. Kdo mi může pomoci? (společenství)	75
9.3.4. Problém hledání identity v náboženských sektách	77
9.4. Cesty nalezení identifikace	78
9.5. Cesta k celistvosti	80
9.5.1. Prvky víry, které přemáhají úzkost a posilují celistvost	81
9.6. Církevní struktury posilující identitu	82
9.7. Náboženská výchova a nalezení identity	83
9.8. Závěr	84

10. Etické učení	85
10.1. Etický požadavek: Co můžeme - co smíme dělat?	85
10.2. Etický pluralismus	85
10.3. Náboženství a etika: "Vy jste sůl země."	86
10.4. Vymezení pojmů	87
10.5. Oblasti etického učení	87
10.5.1. Okolní prostředí - životní prostředí - já	87
10.5.2. Učit se od Ježíše	88
10.6. Zkušenosti, z nichž může etické učení vycházet	91
10.6.1. Zkušenost důvěry	91
10.6.2. Zkušenost kontrastu	92
10.6.3. Zkušenost smyslu	92
10.7. Proces učení a svědomí	94
10.7.1. Vývoj svědomí	96
10.7.2. Stupně morálního úsudku	97
10.8. Průběh etického učení	98
10.8.1. Odměna a trest	98
10.8.2. Modelové učení	99

10.8.3. Učení vhladem	100
10.9. Etická výchova ve škole - školou?	101
10.9.1. Co může škola udělat v oblasti etického učení?	101
10.9.2. Role náboženství jako vyučovacího předmětu	103
10.10. Nábožensko-pedagogické impulsy	104
10.10.1. Trpělivost a zachování klidu	104
10.10.2. Sociální kreativita	104
10.10.3. Život bez hříchu proti pravdivému utváření života	105
10.10.4. Obrácení a nový začátek	105
10.10.5. Být na cestě	106
10.10.6. Široký horizont	106
10.10.7 Společný růst	106
10.10.8. Víra, naděje a láska	107
11. Prvky meditace a slavení v náboženské výchově	109
11.1. Úvaha o tichu v dětském světě	109
11.1.1. Objasnění pojmů	109
11.1.2. Podmínky pro meditativní cvičení	110
11.1.3. Cesty do ticha - cvičení sensibility	110
11.2. O významu slavnosti v životě	112
11.2.1. Patří slavnost do vyučovacího předmětu?	112
11.2.2. Podněty pro svátky a slavnosti ve školní třídě	113
12. Symbol jako náboženská forma řeči	114
12.1. Symboly v lidském životě	114
12.2. Vnější a vnitřní	114
12.3. Symbol = spojený prsten	115
12.3.1. Symbol a znak	116
12.3.2. Cesty k symbolu	116
12.4. Symboly vyjadřující vztah Boha a člověka	117
12.4.1. Bůh se stává v Ježíši Kristu člověkem	117
12.5. Nábožensko-pedagogické důsledky	119
13. Osobnost učitele	122
13.1. Učitel "v procesu"	122
13.2. Učitel "v napětí"	125
13.3. Moje síly	127
13.4. Moje hranice	129
13.5. Ježíš - člověk a učitel	131
13.6. Podněty ke změně	132
13.6.1. Vlastní duchovní spiritualita	134
14. Pole působnosti náboženské výchovy a náboženského vzdělání	136
14.1. Současná škola a její problémy	136
14.2. Současný stav výuky předmětu náboženství	137
14.3. Nabídka náboženské pedagogiky humanizací školství	138
14.4. Náboženská výchova v církvi	140
Místo závěru	141